

ارزیابی پتانسیلها و محدودیت های اکوتوریسم روستایی براساس مدل تحلیلی SWOT (مطالعه موردی: روستای پالنگان)

غلام حسن جعفری^۱، فردین منفرد^۲، رحیم غلامحسینی^۳

چکیده

امروزه از گردشگری به عنوان یکی از مهمترین راهبردهای برنامه ریزی توسعه پایدار منطقه ای یاد می شود که توسعه پایدار برای جلوگیری از اثرات مخرب فعالیت های گردشگری بر روی محیط صورت می گیرد. ارزیابی توان های اکوتوریستی و ژئوتوریستی مناطق در راستای کاربری توریسم به عنوان ابزاری برای حصول به این هدف شناخته شده است. روستای پالنگان بعنوان یک منطقه ژئوتوریسمی و اکوتوریسمی بکر در میان رشته کوه های زاگرس قرار دارد. وجود عوارض طبیعی ژئومورفولوژی، اکولوژیکی به عنوان جاذبه های گردشگری در این منطقه، حاکی از قابلیت ها و توانمندی های بالای منطقه در جذب ژئوتوریست و توریست است. پژوهش حاضر به منظور ارزیابی پتانسیل های اکوتوریستی و ژئوتوریستی روستای پالنگان براساس مدل تحلیلی SWOT ارائه گردیده است. این مقاله با هدف بررسی قابلیت ها و محدودیت های ژئوتوریسم، اکوتوریسم و تدوین بهترین استراتژی در جهت رونق بخشیدن و بهبود عملکرد مدیریت توریسم در این منطقه صورت گرفته است. روش تحقیق از دو روش کتابخانه ای و مطالعات میدانی استفاده شده است. برای جمع آوری اطلاعات در روش میدانی از طریق مشاهدات مستقیم تهیه عکس، مصاحبه و پرسشنامه استفاده گردید. در این راستا برای تکمیل پرسشنامه از کارشناسان و متخصصین بهره گرفته شد. سپس با استفاده از مدل SWOT به تجزیه و تحلیل آنها پرداخته و در نهایت عوامل داخلی و خارجی ارزیابی شد و راهبردهای این عوامل استخراج گردید. نتیجه نهایی از ارزیابی عوامل داخلی، بیانگر آن است که نقاط قوت گردشگری منطقه از نقاط ضعف آن بیشتر بوده، همچنین استنتاج از ماتریس ارزیابی عوامل خارجی، نقاط فرصت برتری خیلی کمی نسبت به تهدیدها را نشان می دهد. در نتیجه با در نظر گرفتن این عوامل، راهبرد تهاجمی بدست آمده به گونه ای است که بتوان از نقاط قوت و فرصت منطقه در جهت رفع ضعف ها و تهدیدها به بهترین شکل استفاده کرد.

واژگان کلیدی: اکوتوریسم، ژئوتوریسم، توسعه پایدار، SWOT، پالنگان

۱. استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه زنجان jafarihas@yahoo.com

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا - برنامه ریزی توریسم دانشگاه زنجان

۳. کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه زنجان

در حال حاضر درآمذزایی فراوان فعالیت گردشگری، بسیاری از کشورهای جهان را بر آن داشته که سرمایه گذاری زیادی را در این بخش اختصاص دهند. قرن آینده در صنعت گردشگری، دوره اکوتوریسم است و بالاترین درصد رشد و توسعه‌ی این صنعت در بخش اکوتوریسم روی خواهد داد (آزادمنجیری، ۱۳۸۷: ۳۵). این شکل از گردشگری، فعالیت‌های فراغتی انسان را عمدتاً در طبیعت امکان پذیر می سازد و مبتنی بر مسافرت های هدفمند می باشد (جهانیان و همکاران، ۱۳۸۹). اگرچه متون متعددی که تا کنون در زمینه اکوتوریسم نگاشته شده است، بیانگر وجود ابهاماتی در مورد پیدایش واژه اکوتوریسم هستند، اما یکی از مقالات مستدل طبیعت گردی نشان می دهد که این واژه را هکتول سبالوس- لاکورین در سال ۱۹۸۳ هنگامی که به پروژه (حمایت از طبیعت) در مکزیك می پرداخته، ابداع کرده است. وی اکوتوریسم را اینگونه تعریف می کند: اکوتوریسم سفری به مناطق طبیعی نسبتاً بکر و با هدف مطالعه، تحسین و لذت از مناظر، جانوران، گیاهان و هرگونه آثار فرهنگی باستانی این مناطق است (هاشمی، ۱۳۸۹: ۱۷۶). اکوتوریسم به عنوان گونه‌ایی از گردشگری در دوران پست مدرنیسم که در پی شکل گیری مفاهیمی چون توسعه پایدار تولد یافته است، با ظرفیت‌هایی که دارد می تواند فرصت توسعه روستایی را در همه ابعاد ایجاد کند و به عنوان راهکاری اساسی در توسعه مطرح شود. هدف از توسعه پایدار، گسترش امکانات و بهبود شرایط و کیفیت زندگی انسان هاست. این امر نه تنها درباره نسل کنونی بلکه باید برای نسلهای آینده نیز مد نظر قرار گیرد. معنای توسعه پایدار تنها حفاظت از محیط زیست و منابع طبیعی نیست، بلکه برداشتی نو از توسعه و رشد اقتصادی است. به عبارت دیگر توسعه پایدار نیز به عنوان روش نو مطرح شده تا جوامع بتوانند بدان وسیله درباره سطح زندگی، عدالت اجتماعی و حفظ منابع بیندیشند (رخشانی نسب و همکاران، ۱۳۸۸: ۴۲). بدین ترتیب مفهوم گردشگری پایدار، ابعاد اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی را در بر می گیرد، اما همواره بر محیط زیست تاکید می شود (فراهانی و همکاران، ۱۳۹۱). در دیدگاه (توسعه پایدار) اکوتوریسم در وهله نخست ناظر بر ملاحظات زیست محیطی

و مفهوم توسعه پایدار است و در آن طبیعت گرد در درجه دوم اهمیت قرار می‌گیرد (فرجی و امینان، ۱۳۹۰: ۲). کشورهای در حال توسعه و جهان سوم نیز برای تامین منابع مالی و جبران هزینه‌ها باید اکوتوریسم را در مناطقی که دارای جاذبه‌های طبیعی هستند ترویج دهند (رضوانی، ۱۳۸۰: ۱۱۹). بر اساس برآورد انستیتو سازمان منابع و ذخایر دنیا، میزان رشد گردشگری حدود چهار درصد در سال است در صورتی که اکوتوریسم حدود ده تا سی درصد رشد داشته است (اسدی نیا، ۱۳۹۰: ۲۶). گردشگری پایدار علاوه بر حفظ کیفیت، گوناگونی و تنوع فرهنگ‌ها و محیط‌های زیستی مختلف در پی افزایش درآمد، ارتقای سطح زندگی روستاییان و ایجاد نوعی تعادل بین سه قطب پدیده گردشگری، ساکنان محلی و مکان گردشگری است (اکبری و همکاران، ۱۳۸۷: ۱۳۳). برای تحقق هدف‌های توسعه پایدار، نیاز به برنامه‌ریزی‌های بلند مدت و راهبردی است که همزمان با توجه به توسعه اکوتوریسم، منابع میراث جمعی بشریت را برای نسل‌های آینده محفوظ بدارد (جهانی و همکاران، ۱۳۹۰: ۲). از اواخر قرن هجدهم در زندگی و جوامع طبیعی مفهوم آستانه، مناطق متغیر یا گذر از یک حالت به حالت دیگر بررسی شده است. اکوتوریست‌ها و اقتصاد دانان سراسر جهان در طول سه دهه گذشته وجود و کاربرد آستانه‌های اکولوژیکی در سیستم‌های تغییر یافته و طبیعی را عمدتاً یک اصل منطقی برای توسعه ابزارهای نگهداری و حفظ منابع طبیعی مطرح کرده‌اند (صادقی، ۱۳۸۹: ۶۲). در این مقاله با هدف بررسی قابلیت‌ها و محدودیت‌های ژئوتوریسم، اکوتوریسم و تدوین بهترین استراتژی در جهت رونق بخشیدن و بهبود عملکرد مدیریت توریسم با استفاده از مدل تحلیلی SWOT در ارتباط با ارزیابی جامع و امکان‌سنجی توانمندی‌های توسعه اکوتوریسم روستایی، مشخص نمودن مشکلات و موانع - اهداف و سیاست‌های گردشگری، ارزیابی توان توسعه اکوتوریسم و ژئوتوریسم روستایی مورد مطالعه و انتخاب راهبرد مناسب برای توسعه اکوتوریسم منطقه به نحوی که راهگشای فعالیتهای در این زمینه باشد. تحلیل حاصل از ماتریس ارزیابی، راهکاری برای پیشبرد توسعه اکوتوریسم روستایی خواهد بود.

پیشینه و مبانی نظری

فرج زاده اصل و همکاران (۱۳۸۷) در مقاله ای تحت عنوان "تحلیل پهنه‌های مناسب توسعه اکوتوریسم در استان کردستان" با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS) به بررسی پهنه های مناسب در زمینه های مختلف گردشگری از جمله کوهنوردی، دامنه نوردی، ورزشهای زمستانی، طبیعت گردی و ... پرداخته و بیشتر به وجود متخصصین اکولوژیکی تاکید کرده اند.

رخشانی نصب و همکاران (۱۳۸۸) در مقاله ایی با عنوان "چالشها و فرصت‌های توسعه اکوتوریسم در ایران" با استفاده از روش توصیفی تحلیلی به این نتیجه رسیده اند که چالشهای فراوانی در صنعت اکوتوریسم کشور وجود دارد. به گونه ایی که سالانه در حدود ۹۰ دلار از سهم تولید ملی هر خانوار ایرانی برای رونق توریست و اکوتوریست به بازار جهانی توریست پرداخت می شود، در حالیکه در این بازار به ایران سهم اندکی اختصاص داده شده است .

یزدان پناه اسرمی و همکاران (۲۰۱۱) در "ارزیابی قابلیت های اکوتوریسم و ژئوتوریسم شهرستان خاش با بهره گیری از مدل استراتژی SWOT" به این نتیجه رسیدند که نقاط قوت گردشگری منطقه بیشتر از نقاط ضعف بوده و استنتاج نهایی از ماتریس عوامل خارجی آن است که تهدیدهای فرا روی منطقه بیشتر از فرصت های پیرامون آن بوده است.

فرجی و امینیان (۱۳۹۰) در "بررسی توانمندیهای اکوتوریسم روستاهای شبه جزیره اسلامی با استفاده از مدل SWOT" به صورت تحلیلی-توصیفی به تعیین عوامل داخلی و خارجی، به ارائه استراتژی جهت توسعه گردشگری و اکوتوریسم در شبه جزیره اسلامی پرداخته و به این نتیجه رسیده اند که منطقه حاضر توانهای لازم برای توسعه گردشگری و توسعه پایدار روستایی را دارا می باشد.

قنبری و همکاران (۱۳۹۰) در مقاله ای تحت عنوان "استعدادهای بالقوه اکوتوریسم در روستاهای استان خراسان رضوی" به صورت توصیفی، قابلیت‌های بالقوه گردشگری روستاها را مورد بررسی قرار داده اند. نتیجه حاصل نشان داد: رویکرد اجتماعی،

اقتصادی به توسعه پایدار روستایی می‌طلبد که به دیگر فعالیت‌های جوامع روستایی مانند صنایع روستایی، صنایع تکمیلی، فراوری محصولات کشاورزی توجه بیشتری شود که می‌تواند فرصت‌های شغلی متعددی در سکونتگاه‌های روستایی ایجاد کند.

در زمینه گردشگری روستایی، دسته بندی (منطقه بندی) می‌تواند مقاصد گردشگری را در یک منطقه‌ی جغرافیایی در برگیرد که شامل تعداد زیادی از عوامل اصلی و حیاتی توسعه می‌باشند که در آن جاذبه‌های مناسب از نظر جذب بازدید کنندگان غیر محلی وجود دارد. منطقه بندی در گردشگری روستایی می‌تواند به شاخصهای مختلفی از جمله جاذبه‌های گردشگری در روستا و محیط پیرامون آن، راههای ارتباطی و زیرساخت‌ها، امکانات اقامتی، اشتغال و ... در نهایت دسترسی به توسعه پایدار گردشگری مرتبط گردد. با توجه به شاخص‌هایی که به آنها اشاره شد، لازم است تا رهیافت‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و زیست محیطی در چارچوب یک نگرش منطقه‌ای برای توسعه مورد بررسی قرار گیرد (Holland, 2003).
 به نقل از رکن الدین افتخاری، (۱۳۸۵). با توجه به تقسیم بندیهای رایج در توریسم، می‌توان جایگاه امروزی ژئوتوریسم را در گردشگری نوگرا دانست که هدف آن جایگزینی نوعی گردشگری محیطی، طبیعی، زمین شناختی و فرهنگ آن برای سبک‌های معمول و سنتی گردشگری است (رنجبر، ۱۳۸۸: ۸۵). در زمینه گردشگری به عنوان زیرمجموعه مهم بوم گردشگری سعی می‌شود پدیده‌های طبیعی و چشم اندازهای زمین شناسی، چه از نظر تخصصی و چه از لحاظ جاذبه‌های عمومی، برای معرفی به گردشگران مورد بررسی قرار گیرند (علی محمدی و همکاران، ۱۳۹۰: ۳). اکوتوریسم در ۱۵ - ۱۰ سال گذشته هم به عنوان صنعت و هم به عنوان شکلی پایدار توسعه یافته است. همچنین منابع طبیعی را حفظ کرده و برای مردم محلی رفاه و خوشبختی را به همراه آورده است و به عنوان یک مفهوم اکوتوریسم، خواهان رسیدن به نتایج توسعه پایدار است (موسوی و همکاران، ۱۳۹۰). مهمترین انگیزه‌ایی که امروزه گردشگران را

به دیدار از جاذبه‌های طبیعی تشویق و ترغیب می‌کند، حس کنجکاوی گردشگران در شناخت و مطالعه گونه‌های گیاهی و جانوری نایاب و ذخایر طبیعی است که موجب افزایش و قدردانی عمیق‌تر انسان از طبیعت می‌شود و در نهایت حس حفاظت و حراست از محیط‌های طبیعی را در انسان برمی‌انگیزد و تقویت می‌کند (زندى، ۱۳۸۹: ۶۳). مشخصات چهارگانه اکوتوریسم از دیدگاه سازمان جهانی گردشگری به شرح زیر است (هاشمی، ۱۳۸۹: ۱۷۶): وابستگی به طبیعت، پایداری به لحاظ بوم‌شناختی (وارد کردن کمترین آسیب به طبیعت)، وجود آموزش و ارائه ارزشهای منطقه مورد بازدید به عنوان عنصر اصلی، مشارکت جوامع محلی و میزبان.

یکی از ابعاد توسعه مشارکتی که می‌تواند تاثیر همه جانبه بر زندگی مردم روستایی داشته باشد، بسط و گسترش گردشگری روستایی است (نوابخش و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۰). گردشگری می‌تواند اثرات زیادی بر نواحی و به طور آشکار به مقاصد داشته باشد. ابعاد مختلف گردشگری دارای اثرات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی است که این اثرات می‌تواند مثبت و منفی باشد. روستای پالنگان مکانی بکر است که می‌تواند چشم اندازه‌های اکوتوریستی خاصی را برای گردشگران به ارمغان آورد. همچنین این روستا جاذبه‌های طبیعی (رودخانه، آبشار، کوهستان، جنگل و...) و بسیاری از جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی (آداب و رسوم، پوشش لباس، قلعه تاریخی و...) را دارا می‌باشد. این جاذبه‌ها مواد خامی هستند که می‌توانند با هزینه محدودی به جاذبه‌های سودآوری تبدیل شوند و خطر تحلیل کم و بیش اندکی را دارند. جهت ارزیابی توان اکولوژیکی استان کردستان برای توسعه می‌توان به گروه‌های زیر اشاره کرد:

گروه اول: شامل مناطق کوهستانی است که شرایط خاصی را برای ورزشهای کوهستانی از جمله صخره نوردی و ... فراهم می‌کند که این محیط محدودیتی را برای اکوتوریستها قائل نیست، فقط ایجاد تاسیسات و تجهیزات توریستی محدودی دارد و این امر به دلیل شیب زیاد منطقه می‌باشد. بیشتر این محیط‌ها مورد توجه گردشگران ماجراجو قرار گرفته است، مثلا در روستای پالنگان گردشگران زیادی به ارتفاعات

شاهو برای شکار و ... روی می آورند. این امر شاید کمترین آسیب را به محیط برساند هر چند که گردشگران سودجو هم به این محیط روی می آورند و نهایت تخریب خود را در محیط زیست به جا می گذارند.

گروه دوم: شامل دریاچه‌ها، رودخانه‌ها، تالاب‌ها، آبشارها، چشمه‌های معدنی و ... می باشد که بهترین مکان گردشگری برای اکوتوریست‌ها به شمار می آید. چرا که دسترسی به سایر نقاط این محدوده آسان است و تسهیلات خدماتی لازم در اختیار گردشگران قرار می گیرد و بیشترین آسیب به محیط وارد می‌شود، چون انواع گردشگران به این محیط دسترسی دارند؛ از جمله گردشگران عمومی، علمی و ...

گروه سوم: شامل جنگلها، چشم اندازهای طبیعی و اکوتوریستی می باشد که استان کردستان به لحاظ این خصوصیات بعد از شمال کشور در ردیف دوم قرار گرفته است (کرمانی و همکاران، ۱۴۶).

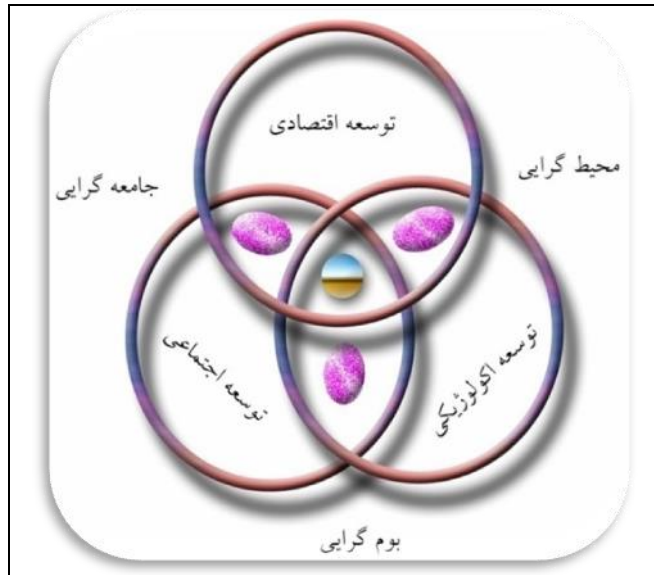
گروه چهارم: دره ها و غارهایی هستند که شرایط خاص محیطی به لحاظ تسهیلات خدماتی و ... دارد.

سه عنصر اصلی توسعه پایدار به شرح زیر می باشد (داوری نژادمقدم و همکاران، ۱۳۹۰):

- برابری در جامعه (پیشرفت اجتماعی به طوری که نیازهای هر فرد شناخته شود).
- ساماندهی اقتصاد (رشد پایدار، راندمان سرمایه، حفظ ثبات اقتصادی، ماکزیم کردن سود، توسعه بازارها، برون‌سپاری هزینه‌ها، حفاظت از سطح و ثبات رشد اقتصادی و کارکنان)

- پایداری محیط زیست یا اکولوژی (صرفه جویی در استفاده از منابع طبیعی و حفاظت موثر از محیط زیست)

بنابراین اکوتوریسم نیز می‌تواند به عنوان شکلی از توسعه پایدار عمل کند و اگر همه عناصر توسعه پایدار را شامل شود می‌تواند منفعت‌هایی را برای نسل حاضر و نسلهای آینده به ارمغان آورد.

شکل شماره ۱: توسعه پایدار و تعریف آن (داوری نژاد مقدم و همکاران، ۱۳۹۰)

محدوده و قلمرو پژوهش

شهرستان کامیاران در جنوب استان کردستان در ۴۶ درجه و ۵۴ دقیقه شرقی از نصف النهار گرینویچ و ۳۴ درجه و ۴۷ دقیقه عرض جغرافیایی قرار گرفته است. قسمت اعظم کوه بزرگ و با عظمت شاهو به عنوان مرتفع ترین نقطه (۳۳۹۰ متر) در این شهرستان واقع شده است. پالنگان یکی از روستاهای دهستان «ژاورود» از توابع شهرستان کامیاران است و در ۴۷ کیلومتری شمال غرب این شهر قرار دارد. بافت روستا از لحاظ معماری به صورت پلکانی است و رودخانه تنگی ور با زیبایی خاصی آبادی را به دو قسمت تقسیم نموده است. در فاصله هشتصد متری جنوب شرقی روستا چشمه‌های پر آب شیخ خاتون، شیخ عمر، شیخ علاءالدین قرار گرفته‌اند که مجاروت این چشمه‌ها با رودخانه تنگی ور در کنار کوه‌های سر به فلک کشیده، چشم‌انداز بسیار بدیعی را به وجود آورده است. همچنین وجود قلعه تاریخی پالنگان که آثار آن هنوز بر فراز این چشمه‌ها دیده می‌شود از جاذبه‌های این روستا است. از دیگر جاذبه‌های دیدنی پالنگان مجتمع شیلات پرورش ماهی در کنار رودخانه تنگی ور است که بیشتر گردشگران را با توجه به تازگی و طبخ ماهی‌ها به روش سنتی، به خود جذب کرده است. مردم این

روستا حدود ۵ ماه از سال (از ابتدای اردیبهشت تا آخر شهریور ماه) محل سکونت خود را در روستا به جا گذاشته و در ارتفاعات در محل‌های ییلاقی به نام هوار زندگی می‌کنند.

نقشه شماره ۱: موقعیت محدوده مورد مطالعه در سطح کشور، استان و شهرستان (ماخذ: یافته‌های تحقیق)

مواد و روش‌ها

روش این پژوهش تلفیقی از مطالعات میدانی و کتابخانه‌ای است. جمع‌آوری اطلاعات در روش میدانی از طریق مشاهدات مستقیم اعم از مصاحبه و پرسشنامه در طیف لیکرت صورت گرفته و سپس با استفاده از مدل SWOT به تجزیه و تحلیل آنها پرداخته شده است. در گام بعدی به معرفی پتانسیل‌های اکوتوریستی و ژئوتوریستی روستای پالنگان پرداخته شده و همچنین ارائه راهکارهایی هم سو با توسعه پایدار و استفاده صحیح از این منابع در دستور کار این پژوهش قرار گرفته است. در این پژوهش تاکید اصلی بر سه مولفه ژئوتوریسم، اکوتوریسم و توسعه پایدار خواهد بود. جنبه‌های پایدار گردشگری در این مناطق با نظر گرفتن عوامل تاثیر گذار در منطقه که شامل چهار گروه نقاط ضعف و قوت (عوامل درونی)، فرصت‌ها و تهدیدها (عوامل بیرونی)

مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته است. هدف کلی تجزیه و تحلیل SWOT شناسایی آن دسته از عوامل درونی و بیرونی است که در دستیابی به اهداف اهمیت دارند. بنابراین در این روش، اطلاعات در دو دسته کلیدی زیر تقسیم می شوند:

عوامل درونی شامل قوت ها و ضعف ها، عوامل بیرونی شامل فرصت ها و تهدیدها بدین ترتیب در تعریف قوتها، ضعفها، فرصت ها و تهدیدات می توان از عبارات زیر استفاده کرد (هاشمی، ۱۳۸۹: ۱۷۸):

قوت ها (S): ویژگیهایی است که گروه را در دستیابی به اهداف یاری می رساند و احتمالاً دارای اثرات مثبتی خواهد بود.

ضعف ها (W): ویژگیهایی هستند که در راه رسیدن به اهداف مضرند و احتمالاً اثرات منفی خواهند داشت و باید تدابیر گروه در تضعیف و کاهش این دسته از عوامل طراحی شود.

فرصت ها (O): وضعیت هایی از محیط پیرامون هستند که می توانند به دلیل اثرات مثبت احتمالی، گروه را در دستیابی به اهداف یاری رسانند و در کنار نقاط قوت های موجود، دستیابی به اهداف را سرعت بخشند.

تهدیدات (T): وضعیت هایی از محیط پیرامون هستند که می توانند موانعی بر سر راه دستیابی به اهداف ایجاد کنند. بنابراین تدابیر گروه باید در جهت تبدیل این عوامل بازدارنده به فرصت ها باشد.

بنابراین از نتایج ماتریسهای این مدل یک سری راهبردها با توجه به پژوهش صورت گرفته استخراج می شود. این راهبردها عبارتند از:

راهبرد حداکثر به حداکثر (SO): در صورتی که عوامل قوت در کنار فرصت ها تحلیل می شود، استراتژی حاصله این راهبرد را به وجود می آورد.

راهبرد حداکثر به حداقل (WO): در صورتی که راهبرد ترکیبی از فرصتها و ضعفها باشد، باید با استفاده از فرصت ها نقاط ضعف را به حداقل رساند یا از بین برد.

راهبرد حداقل به حداکثر (ST): در صورتی که راهبرد ترکیبی از نقاط قوت و تهدیدات باشد در این حالت باید راهبردی را ارائه بدهیم که با استفاده از نقاط قوت از تهدیدات پیشرو جلوگیری شود.

راهبرد حداقل به حداقل (WT): راهبرد چهارم، ترکیبی از نقاط ضعف و تهدیدهاست که در این هدف تعیین راهبرد به منظور کاهش نقاط ضعف و دور از هر گونه تهدید پی‌ریزی می‌شود.

بدین ترتیب، می‌توان ماتریس تطبیقی SWOT را با توجه به توضیحات فوق ترسیم کنیم:

ضعف‌ها W	قوت‌ها S	ماتریس SWOT
راهبردهای بازنگری WO	راهبردهای تهاجمی SO	فرصت‌ها O
راهبردهای دفاعی WT	راهبردهای تنوع ST	تهدیدها T

شکل شماره ۲: ماتریس تطبیقی SWOT (ماخذ: Policastro, 2001: 13)

جامعه آماری

در این پژوهش ابتدا با کمک مطالعات اسنادی و مصاحبه از مسئولین و کارشناسان، ماتریس نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها تهیه شد، سپس بر اساس جداول موجود که میزان اعتبار هر پارامتر به کمک طیف لیکرتی (خیلی‌زیاد تا خیلی کم) و همچنین ضریب اهمیت پارامتر مربوطه را با ارزش گذاری یک تا چهار از دیدگاه کارشناسان این حوزه ارزیابی گردید. سپس ضریب اهمیت برای سنجش و مقایسه مجموع نقاط قوت با مجموع نقاط ضعف، همچنین مجموع نقاط فرصت‌ها و تهدیدات ارزیابی گردید. این پرسشنامه بین کارشناسان و مسئولین متخصص توزیع و در نهایت پرسشنامه‌های تکمیل شده مورد بررسی قرار گرفت و نتایج حاصل در ماتریس ارزیابی عوامل راهبردی انعکاس داده شد. در ابتدا ضریب اولیه (مجموع ضرایب هر یک از عوامل چهارگانه) را محاسبه کرده سپس درصد یا میانگین وزنی برای هر یک از عوامل برآورد گردید. نتایج بدست آمده از ضریب اولیه جزء ضریب ثانویه محاسبه شد که مجموع ضرایب ثانویه باید برابر با یک باشد. سپس ضریب ثانویه هر یک از عوامل را

در رتبه داده شده به آن ضرب می شود و مجموع نتایج به دست آمده از آن اگر نزدیک به چهار باشد نشان دهنده این است که استراتژیهای به کار برده شده بسیار عالی بوده و هر چه به یک نزدیک باشد به معنای ضعیف بودن راهبردهای به کار برده می باشد.

بحث و بررسی

در مرحله اول که مرحله ورودی می باشد، پس از بررسی و پیمایش های صورت گرفته، نظرات کارشناسان در امر گردشگری در مورد نقاط قوت، ضعف، تهدید و فرصت های گردشگری روستای پالنگان، ضریب (میزان اهمیت این عوامل در صنعت گردشگری) و رتبه (میزان اهمیت این عوامل در گردشگری روستایی) آنها جمع آوری و در نهایت مجموع امتیاز نهایی آنها محاسبه و در نتیجه ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و بیرونی استخراج گردید. همچنین برای تصمیم گیری و ارزیابی مطالعات پژوهش با توجه به مدل تحلیلی، در جهت ارزیابی و تعیین استراتژی و راهبردها به صورت بلند مدت و کوتاه مدت در ارتباط با ویژگیهای درج شده در جدول زیر به بررسی و محاسبه معیارها پرداخته شد.

بعد از به دست آوردن ضریب نهایی برای هر یک از عوامل چهارگانه، مرحله بعدی تعیین راهبردهای مختلف برای مطالعه منطقه مورد نظر می باشد. راهبردهای تعیین شده در چهار بخش جداگانه صورت گرفته که به صورت ترکیبی از عوامل درونی و بیرونی است که در کنار هم مقایسه می شوند: تدوین استراتژیها تنها قسمتی از فرایند توسعه است و باید این برنامه به مرحله اجرا درآمده، کنترل و مدیریت شود (ناصرپور، ۱۳۸۲: ۴۳).

جدول شماره ۱: نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید (ماخذ: یافته‌های پژوهش)

عوامل بیرونی		عوامل درونی	
تهدیدها	فرصت‌ها	ضعف‌ها	قوت‌ها
۱- منابع طبیعی - تخریب آثار و جاذبه‌های طبیعی در اثر ورود بیش از حد گردشگران - برهم زدن تعادل زمین شناسی ۲- زیرساختها - توسعه نابجا و بی مورد راههای ارتباطی - ضعف در اختیارات مسئولین محلی در اجرا و ساخت امکانات ۳- منابع اقتصادی - ورود سرمایه‌گذاران غیر بومی به روستا و بهره‌برداری اقتصادی آنان ۴- زیست محیطی - عدم وجود هماهنگی میان قوانین زیست محیطی و گردشگری ۵- ویژگیهای فرهنگی - ایجاد تهاجم فرهنگی با ورود بیش از حد گردشگران - عدم شفافیت و ابهام در رویکرد دهی توسعه گردشگری	۱- منابع طبیعی - وجود جاذبه‌های طبیعی اطراف منطقه ۲- زیرساختها - افزایش مسیرهای ارتباطی - نگرش مثبت مسئولین و مدیران دولتی - ایجاد رابطه بین روستاها و شهرهای منطقه ۳- منابع اقتصادی - سرمایه‌گذاری شرکتها و موسسات خصوصی - توسعه اقتصادی روستا - استفاده صنعتی و غذایی از منطقه - اشتغال زایی - ایجاد درآمد ارزی برای کشور و جذب گردشگران خارجی ۴- زیست محیطی ۵- ویژگیهای فرهنگی - حفظ هویت تاریخی ارزشها و هنجارها - مبادلات فرهنگی میان مردم بومی و گردشگران	۱- منابع طبیعی - کمبود پدیده‌های زمین شناسی بسیار بکر - عدم درک ارزش واقع منابع طبیعی روستا توسط مردم - نبود علائم راهنما و هشدار دهنده در مسیرهای خطرناک اکوتوریستی ۲- زیر ساختها و تسهیلات - کمبود تاسیسات زیربنایی - کمبود اقامتگاه‌ها و مکانهای سکونت برای گردشگران ۳- منابع اقتصادی - نبود راهنما، متخصص جهت همراهی گردشگران ۴- زیست محیطی - آلوده شدن بستر رودخانه و مختل شدن زندگی بسیاری از گونه‌ها - ایجاد آلودگی صوتی در مواقع پرازدحام و مختل شدن زندگی پرنده‌ها و مهاجرت اجباری آنها - انقراض گونه‌های ضعیف و شکننده به دلیل لگدمال کردن - نبود مدیریت مستقل بر محیط زیست منطقه ۵- ویژگیهای فرهنگی - عدم آشنایی گردشگران با آداب و رسوم منطقه	۱- منابع طبیعی - دره‌های توریستی - وجود عوارض ژئوتوریستی - چشمه‌های آب معدنی - بناهای تاریخی - اقلیم مناسب در چهار فصل - قله مرتفع با داشتن جاذبه‌های ورزشی ۲- زیر ساختها و تسهیلات خدماتی - آسفالت بودن راههای دسترسی شهر به روستا - فاصله مناسب از شهر ۳- منابع اقتصادی - وجود شیلات ماهی در روستا - صنایع دستی ساکنین بومی ۴- زیست محیطی - تنوع گونه‌های زیستی ۵- ویژگیهای فرهنگی و تاریخی - تنوع قومی نژادی در غنای تاریخی - پلکانی بودن روستا و نمای خاص آن

جدول شماره ۲: ماتریس ارزیابی (نقاط قوت و ضعف) (ماخذ: یافته های پژوهش)

مستولین				نقاط قوت
ضرب نهایی	رتبه	ضرب ثانویه	ضرب اولیه	پارامترها
۰/۴۸	۴	۱۲/۰۶	۸۳	۱- روستای پالنگان ازجاذبه های طبیعی برای جذب گردشگر برخوردار می باشد
۰/۵۴	۴	۰/۱۳۵	۹۳	۲- تاثیرگذاری نما و معماری خانه های روستا در جذب گردشگر
۰/۲۲۸	۲	۰/۱۱۴	۷۹	۳- داشتن تنوع گونه های گیاهی و جانوری به لحاظ زیست محیطی
۰/۱۲۹	۱	۰/۱۲۹	۸۹	۴- تاثیر گذاری ویژگیهای فرهنگی از جمله تنوع قومی نژادی و سابقه تاریخی آن
۰/۴۸	۴	۰/۱۲۰	۸۳	۵- برخورداری پتانسیلهای ورزشی در مناطق کوهستانی
۰/۵۴	۴	۰/۱۳۵	۹۳	۶- اقلیم مناسب در چهار فصل سال برای جذب گردشگر و تنوع آب و هوایی
۰/۲۲۸	۳	۰/۱۱۴	۷۹	۷- تسهیل نمودن راههای ارتباطی به لحاظ زیرساختی و دسترسی به جاذبه ها
۰/۳۸۷	۳	۰/۱۲۹	۸۹	۸- تاثیر گذار بودن شیلات ماهی در اقتصاد منطقه و پذیرایی از گردشگران
۳/۰۱۲		۱	۶۸۸	

مستولین				نقاط ضعف
ضرب نهایی	رتبه	ضرب ثانویه	ضرب اولیه	پارامترها
۰/۴۸۸	۳	۰/۱۳۶	۹۱	۱- کمبود تاسیسات زیربنایی منطقه به لحاظ اقامتگاه ها و سکونتگاه ها برای اسکان ...
۰/۴۸۸	۴	۰/۱۱۲	۷۵	۲- عدم برخورداری از تنوع پدیده های بکر زمین شناسی
۰/۳۸۷	۳	۰/۱۲۹	۸۶	۳- نبود برنامه ریزی و مدیریت در منطقه برای پیشبرد اهداف در زمینه های متفاوت
۰/۱۳۹	۱	۰/۱۳۹	۹۳	۴- عدم وجود راهنمایان و متخصصین جهت معرفی جاذبه های منطقه و ...
۰/۲۸۲	۲	۰/۱۴۱	۹۴	۵- آسیب دیدگی محیط زیست منطقه به دلیل آلودگیهای ناشی از محیط توسط گردشگر
۰/۱۳۸	۱	۰/۱۳۸	۹۲	۶- نبود علائم هشداردهنده در مسیرهای خطرناک اکوتوریستی
۰/۱۱۲	۱	۰/۱۱۲	۷۵	۷- عدم آشنایی و شناخت گردشگران نسبت به آداب و رسوم منطقه
۰/۳۶	۴	۰/۰۹۰	۶۰	۸- عدم درک ارزش واقعی جاذبه های طبیعی و دست نخورده
۲/۳۹۴		۱	۶۶۶	

جدول (شماره ۳): ماتریس ارزیابی (فرصت ها و تهدید ها) (ماخذ: یافته های پژوهش)

مسئولین				فرصت ها
ضریب نهایی	رتبه	ضریب ثانویه	ضریب اولیه	پارامترها
۰/۴۱۱	۳	۰/۱۲۷	۹۳	۱- توجه به زیرساخت های ارتباطی جهت تسهیل مسیرها برای گردشگران
۰/۳۶۹	۳	۰/۱۲۳	۸۳	۲- تاثیر گذار بودن سرمایه گذارها توسط شرکتها و موسسات خصوصی
۰/۱۳۹	۳	۰/۱۳۰	۸۸	۳- وابسته بودن توسعه اقتصادی روستا به وجود و ظرفیت بالای گردشگران
۰/۱۳۷	۱	۰/۱۲۷	۹۳	۴- اهمیت داشتن مبادلات فرهنگی میان گردشگران و مردم محلی روستا
۰/۱۳۹	۱	۰/۱۳۹	۹۴	۵- نگرش و توجه مثبت مسئولین و متخصصان در زمینه توسعه فعالیت گردشگری
۰/۴۰۸	۳	۰/۱۳۶	۹۲	۶- توسعه اشتغال برای ساکنین بومی توسط برخورداری از حجم زیاد گردشگران
۰/۲۴۹	۳	۰/۰۸۳	۵۶	۷- وجود شیلات ماهی در منطقه و توزیع آن به اطراف و محیطهای متفاوت
۰/۴۴۴	۴	۰/۱۱۱	۷۵	۸- وجود جاذبه های طبیعی و تاریخی در مسیرهای اطراف روستا
۲/۵۴۷		۱	۶۷۴	

مسئولین				تهدید ها
ضریب نهایی	رتبه	ضریب ثانویه	ضریب اولیه	پارامترها
۰/۴۷۲	۴	۰/۱۱۸	۶۹	۱- تخریب جاذبه های طبیعی و آثار باستانی در منطقه توسط گردشگران و ساکنین منطقه
۰/۴۵۹	۳	۰/۱۵۳	۸۹	۲- تخریب محیط زیست با ایجاد و احداث بی رویه راههای ارتباطی
۰/۱۳۰	۱	۰/۱۳۰	۷۶	۳- ضعف در توان مدیریتی مسئولین برای اجرای طرحهای توسعه پایدار گردشگری
۰/۴۲۶	۳	۰/۱۴۲	۹۳۸۳	۴- ورود سرمایه گذاران غریبومی جهت کاهش رونق اقتصادی برای ساکنین بومی روستا
۰/۲۷۴	۲	۰/۱۳۷	۸۰	۵- عدم وجود تعادل بین قوانین زیست محیطی و گردشگری
۰/۱۰۴	۱	۰/۱۰۴	۶۱	۶- عدم آشنایی گردشگران و ساکنین بومی از مفهوم صنعت گردشگری و توسعه پایدار
۰/۲۰۲	۲	۰/۱۰۱	۵۹	۷- بروز تهاجم فرهنگی در روستا و محیط اطراف به دلیل ورود بیش از حد گردشگران
۰/۴۴۰	۴	۰/۱۱۰	۶۴	۸- برهم خوردن ساختار و تعادل زمین شناسی به دلیل عدم رعایت برد و ظرفیت منطقه
۲/۵۰۷		۱	۵۸۱	

انواع راهبردها: راهبردهای تهاجمی، محافظه کارانه، تدافعی و رقابتی.

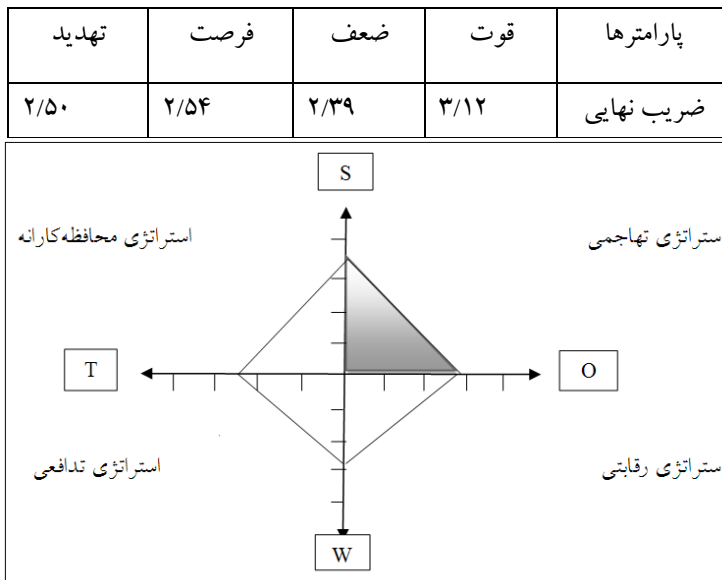
بعد از تعیین راهبردها آخرین مرحله در روش SWOT تهیه ماتریس ارزیابی

موقعیت و اعلام استراتژی است که در زیر به آن اشاره می کنیم:

در ماتریس تعیین شده ربعی که بزرگترین مساحت را به خود اختصاص داده نشان

دهنده نوع استراتژی مورد نظر است که به عنوان راهبرد پیشنهادی برای منطقه معرفی

می شود:

شکل شماره ۳: ضریب نهایی نقاط و ترسیم ماتریس استراتژیک (مأخذ: یافته های پژوهش)
 استراتژی تهاجمی: در صورتی که نقاط قوت در کنار فرصتها تحلیل شود استراتژی حاصله تحت عنوان استراتژی تهاجمی یا حداکثر حداکثر تعریف می شود (SO).
 جدول شماره ۴: اولویت بندی پارامترها بر اساس درصد وزنی هر یک از نقاط (مأخذ: یافته های پژوهش)

پارامترها							
عوامل بیرونی				عوامل درونی			
درصد	تهدید	درصد	فرصت	درصد	ضعف	درصد	قوت
۰/۴۷	T ₁	۰/۴۴	O ₈	۰/۴۸	W ₂ W ₁	۰/۵۴	S ₆ S ₂
۰/۴۵	T ₂	۰/۴۱	O ₁	۰/۳۸	W ₃	۰/۴۸	S ₅ S ₁
۰/۴۴	T ₈	۰/۴۰	O ₆	۰/۳۶	W ₈	۰/۳۸	S ₈
۰/۴۲	T ₄	۰/۳۹	O ₃	۰/۲۸	W ₅	۲۲/۸	S ₃ S ₇
۰/۲۷	T ₅	۰/۳۶	O ₂	۰/۱۳۹	W ₄	۰/۱۲	S ₄
۰/۲۰	T ₇	۰/۱۳۹	O ₅	۰/۱۳۸	W ₆	-	-
۰/۱۳	T ₃	۰/۱۳۷	O ₄	۰/۱۱۲	W ₇	-	-
۰/۱۰	T ₆	۰/۲۴	O ₇	-	-	-	-

توسعه گردشگری پایدار به دلیل اهمیت آن و تاثیرات بالقوه مثبت و منفی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و زیست محیطی که می تواند داشته باشد، بدون

برنامه ریزی امکان پذیر و دست یافتنی نخواهد بود (تقوایی و همکاران، ۱۳۸۸: ۴۶). متخصصین و برنامه ریزان، گردشگری را عنصری لازم برای حرکت بسوی اصلاح مناطق روستایی می‌دانند (رکن‌الدین افتخاری، مهدوی، ۱۳۸۵: ۲).

نتیجه‌گیری و راهکارها

با توجه به منابع نظری تحقیق و مطالعات میدانی به عمل آمده و به منظور ارائه راهبردها و راهکارهای توسعه گردشگری روستایی، بوسیله تکنیک SWOT، ظرفیتهای و محدودیتهای توریستی در منطقه مطالعه شده مشخص و پاسخهای علمی و راهکارهایی جهت توسعه گردشگری ارائه شد. با این توصیف می‌توان نتایج بدست آمده را به این صورت تشریح کرد: در مجموع از بررسی ماتریس ارزیابی نقاط قوت و ضعف، برتری نقاط قوت با اعتبار وزنی ۳/۰۱۲ بر نقاط ضعف با اعتبار وزنی ۲/۳۹۴، استنتاج می‌شود که نشانه ظرفیتهای بالای اکوتوریسم به عنوان راهکاری در توسعه روستایی به صورت یک استراتژی تهاجمی می‌باشد. همچنین نزدیکی نقاط فرصت و تهدید با اعتبار وزنی به ترتیب ۲/۵۴۷ و ۲/۵۰۷، نشان می‌دهد که این نتیجه مرز باریک اقدامات توسعه‌ای و ضد توسعه‌ای را یادآوری می‌کند. از بررسی داده‌های مرتبط با تأثیرات مستقیم اکوتوریسم بر توسعه روستایی، بر اساس اعتبار وزنی هر پارامتر که داخل پراتنز ذکر شده است، چنین برمی‌آید که مؤثرترین نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید عبارت‌اند از:

نقاط قوت (S): تاثیر نما و معماری خانه‌های روستایی و وجود اقلیم چهار فصل در روستا برای جذب گردشگر از درصد بالایی برخوردار می‌باشند (۵۴٪). برخورداری روستا از جاذبه‌های طبیعی، ورزشی و کوهستانی در جذب گردشگران (۴۸٪). تاثیر گذار بودن شیلات ماهی در اقتصاد منطقه جهت مصرف و تغذیه گردشگران (۳۸٪).

نقاط ضعف (W): کمبود تاسیسات زیربنایی منطقه به لحاظ اقامتگاه و سکونتگاه برای اسکان گردشگران و عدم برخورداری روستا از تنوع پدیده‌های بکر زمین‌شناسی در کاهش یافتن ورودی گردشگران به داخل روستا تاثیر گذار بوده است (۴۸٪). نبود

برنامه ریزی و مدیریت در منطقه برای پیشبرد اهداف در زمینه های متفاوت سبب بی- توجهی به اکوتوریسم و سایر جنبه های محیطی می شود (۳۸٪). عدم درک و ارزش واقعی جاذبه های طبیعی و دست نخورده توسط مردم بومی روستا و گردشگران (۳۶٪). فرصت ها (O): وجود جاذبه های طبیعی و تاریخی در مسیرهای اطراف روستا سبب جذب گردشگران زیادی در منطقه می شود (۴۴٪). توجه به زیرساخت های ارتباطی جهت تسهیل شدن مسیرها برای گردشگران سبب افزایش بازدید از جاذبه ها شده است (۴۱٪). توسعه اشتغال زایی برای ساکنین بومی روستا توسط برخورداری از حجم زیاد گردشگران در منطقه (۴۰٪). تاثیر گذار بودن سرمایه گذارها توسط شرکتها و موسسات خصوصی در روستا (۳۶٪).

تهدیدها (T): تخریب جاذبه های طبیعی و آثار باستانی در منطقه توسط گردشگران و ساکنین منطقه تاثیر زیادی در پتانسیلهای محیطی گذاشته است (۴۷٪). تخریب محیط زیست با ایجاد و احداث بی رویه راههای ارتباطی، باعث به هم خوردن تعادل محیطی و مختل شدن زندگی گونه های گیاهی و جانوری شده است (۴۵٪). برهم خوردن ساختار و تعادل زمین شناسی به دلیل عدم رعایت برد و ظرفیت منطقه (۴۴٪). ورود سرمایه گذاران غیر بومی جهت کاهش رونق اقتصادی برای ساکنین بومی روستا (۴۲٪).

SO: برای استفاده مطلوب از نقاط قوت و فرصت در جهت بهره برداری فرصت های پیش رو که لازمه آن آشنایی گردشگران با جاذبه های طبیعی و تاریخی در مسیر پیرامون روستا و ایجاد اشتغال زایی و سرمایه گذاری در محیط مورد بررسی و مطالعه قرار گیرد که سبب افزایش جذب گردشگران در منطقه مورد مطالعه می شود.

WO: راهکارهای اجرایی مقابله با نقاط ضعف به کمک بهره برداری بهینه از فرصت ها با استفاده از زیرساختهای ارتباطی و وجود جاذبه های طبیعی و تاریخی، همچنین اشتغال زایی و سرمایه گذاری معطوف می شود. در صورتیکه اگر پیش از برنامه های اجرایی گسترش اکوتوریسم، آموزش ها و برنامه ریزیهای خاصی صورت گیرد می توان از محدودیتها و کمبودهای منابع محیطی و ... جلوگیری کرد.

ST: برای مقابله با تهدیدات، با توجه به نقاط قوت، مهمترین پیشنهاد، مشارکت همه جانبه روستاییان در مراحل سیاستگذاری برنامه‌ریزی و اجراست. همچنین با وجود نما، معماری و اقلیم خاص در منطقه و شیلات ماهی که رونق اقتصادی را به همراه دارد، می‌توان از تخریب منابع طبیعی در اثر عدم توجه گردشگران نسبت به پتانسیل‌های محیطی و واگذاری سرمایه بومی به سرمایه‌گذاران غیر بومی جلوگیری کرد.

WT: وجود مدیریت کارآمد اجرایی و آموزش روستاییان در همه مراحل، هرگونه سودجویی و انحراف از مسیر را از بین می‌برد و دستیابی به اهداف را مقدور می‌سازد. در نتیجه به کار بردن یک سری از ویژگی‌ها از جمله آموزش و مشارکت روستاییان، می‌تواند از آسیب‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و زیست محیطی به طور کامل در محیط جلوگیری کند.

منابع

- ۱- اسدی نیا، راحله، معرفت نیا، سارا، ۱۳۹۰، قابلیت‌های نهفته زیست محیطی برای توسعه پایدار اکوتوریسم، جاده‌های سبز، شماره ۶۹، صص ۲۸-۲۶.
- ۲- اکبری، سعید، یمانیان، محمدرضا، ۱۳۸۷، اکوتوریسم روستایی و نقش آن در توسعه پایدار روستای کندوان، فصلنامه روستا و توسعه، سال یازدهم، شماره ۱، صص ۱۵۰-۱۳۱.
- ۳- آزاد منجیری، سید یوسف، ۱۳۸۷، اکوتوریسم پایدار، دوره ۲۲، شماره ۳، صص ۳۸-۳۵.
- ۴- تقوایی، مسعود، احسانی، غلامحسین، صفرآبادی، اعظم، ۱۳۸۸، نقش و جایگاه چند بعدی در توسعه توریسم و اکوتوریسم، جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، سال بیستم، شماره پیاپی ۳۵، شماره ۳، صص ۶۲-۴۵.
- ۵- جهانی، علی، مخدوم، مجید، فقهی، جهانگیر، اعتماد، وحید، ۱۳۹۰، تعیین کیفیت منظر و نقاط چشم‌انداز به منظور کاربری اکوتوریسم، پژوهش‌های محیط زیست، سال دوم، شماره ۳، صص ۲۰-۱۳.
- ۶- جهانیان، منوچهر، زندی، ابتهال، ۱۳۸۹، بررسی پتانسیل‌های اکوتوریسم مناطق کویری و بیابان‌های اطراف استان یزد، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۷۴، صص ۷۴-۶۱.
- ۷- داوری نژاد مقدم، مسعود و همکاران، ۱۳۹۰، کنفرانس ملی توسعه پایدار و عمران شهری مؤسسه آموزش عالی دانش پژوهان، اصفهان، ایران.

- ۸- رخشانی نصب، حمید رضا، ضرایبی، اصغر، ۱۳۸۸، چالشها و فرصتهای اکوتوریسم در ایران، مجله علمی پژوهشی فضای جغرافیایی، سال نهم، شماره ۲۸، صص ۵۵ - ۴۱.
- ۹- رضوانی، علی اصغر، ۱۳۸۰، نقش اکوتوریسم در حفاظت از محیط زیست، محیط شناسی، شماره ۳۱، صص ۱۲۲ - ۱۱۶.
- ۱۰- رکن الدین افتخاری، عبدالرضا، مهدوی، داوود، پورطاهری، مهدی، ۱۳۹۰، ارزیابی پایداری گردشگری در روستاهای تاریخی فرهنگی ایران با تاکید بر پارادایم توسعه پایدار گردشگری، فصلنامه مطالعات گردشگری، شماره ۱۴، صص ۳۹ - ۲.
- ۱۱- رکن الدین افتخاری، عبدالرضا، قادری، اسماعیل، ۱۳۸۱، نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی، دوره ششم، شماره ۲، صص ۴۰ - ۲۴.
- ۱۲- رکن الدین افتخاری، عبدالرضا، مهدوی، داوود، ۱۳۸۵، راهکارهای توسعه گردشگری روستایی با استفاده از مدل SWOT، فصلنامه مدرس علوم انسانی، دوره دهم، شماره ۲، صص ۳۰ - ۱.
- ۱۳- رنجبر، محسن، ۱۳۸۸، قابلیت های ژئوتوریستی تنگ زینگان صالح آباد شهرستان مهران، فصلنامه علمی پژوهشی چشم انداز جغرافیایی، سال چهارم، شماره ۹۰، صص ۹۹ - ۸۱.
- ۱۴- زندی، ابتهال، ۱۳۸۹، درآمدی بر ژئوتوریسم و پتانسیل های ایران در این زمینه، صص ۷ - ۲.
- ۱۵- صادقی، سید محمد امین، ۱۳۸۹، مفهوم آستانه های اکولوژیکی در حفاظت از تنوع زیستی، اولین همایش ملی دانشجویی اکولوژی حفاظت، دانشگاه شهید بهشتی، صص ۶۳ - ۶۲.
- ۱۶- علی محمدی، نگین، شیرازی زاده، آیناز، ۱۳۹۰، ژئوتوریسم پایدار فرصت ها، محدودیتها و راهکارها، بررسی موردی استان زنجان، همایش گردشگری و توسعه پایدار، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهر، صص ۱۹ - ۱.
- ۱۷- فراهانی، حسین، قادری، بهمن، رومیانی، احمد، ۱۳۹۱، نقش اماکن تاریخی و فرهنگی و مذهبی در گردشگری و تاثیر آن در توسعه پایدار ناحیه ای (مطالعه موردی: شهرستان خرم آباد)، اولین همایش ملی توسعه پایدار در مناطق خشک و نیمه خشک دانشگاه آزاد ابرکوه، ۱۱-۱.
- ۱۸- فرج زاده اصل، منوچهر، کریم پناه، رفیق، پاییز ۱۳۸۷، تحلیل پهنه های مناسب توسعه اکوتوریسم در استان کردستان، پژوهشهای جغرافیای طبیعی، شماره ۶۵، صص ۵۰ - ۳۳.
- ۱۹- فرجی، عبدالله، امینان، سکینه، ۱۳۹۰، بررسی توانمندی های اکوتوریسم روستاهای شبه جزیره اسلامی با استفاده از مدل SWOT، مجموعه مقالات دومین همایش ملی توسعه پایدار روستایی، دانشگاه بوعلی سینا، صص ۱۷ - ۱.
- ۲۰- مدیری، مهدی، سلیمی منش، جبار، عباسی، محمد، باقری سید شگری، سجاد، تحلیل و ارزیابی پتانسیل ها و راهبردهای توسعه اکوتوریسم در منطقه ریجاب، دوره بیستم، شماره ۷۸، صص ۴۹ - ۴۳.

- ۲۱- موسوی، مینا، محمدزاده، نصرآبادی، مهناز، ۱۳۹۰، اکوتوریسم گزینه پیشرو در توسعه پایدار روستایی، دومین همایش ملی توسعه پایدار روستایی، دانشگاه بوعلی سینا. صص ۱۳- ۱.
- ۲۲- هاشمی، نیلوفر، ۱۳۸۹، نقش اکوتوریسم در توسعه پایدار روستایی، فصلنامه روستا و توسعه، سال سیزدهم، شماره ۳، صص ۱۸۸۰- ۱۷۳.
- ۲۳- نوابخش، مهرداد، رفیعی فر، مریم، ۱۳۸۹، بررسی اجمالی آثار گردشگران بر زندگی اقتصادی مردم روستای زیارت.
- ۲۴- یزدان پناه اسرمی و همکاران، ۲۰۱۱، ارزیابی قابلیت های اکوتوریسم و ژئوتوریسم شهرستان خاش با بهره گیری از مدل استراتژیکی Swot، اولین همایش بین المللی مدیریت گردشگری و توسعه پایدار.
- ۲۵- قنبری، عصمت، هاتفی، سعید، فرزانه، اکرم، خرسند نوقایی، یسرا، ۱۳۹۰، استعدادهای بالقوه اکوتوریسم در روستاهای استان خراسان رضوی، مجموعه مقالات دومین همایش ملی توسعه پایدار روستایی، دانشگاه بوعلی سینا، صص ۱۱- ۱.

26-Policastro, M. L. (2001), Introduction to Strategic Planning. London:

Rutledge.

27-Holland j, Burian M, Dixey L. (2003), Tourism in poor rural areas, diversifying the product Expanding The Benefits in Rural.